

Taylakov Muxammad Norbek o'gli
Qori Niyoziy nomidagi O'zbekiston pedagogika fanlari ilmiy tadqiqot instituti
doktaranti

**UMUMTA'LIM MAKTABLARINI BOSHQARISHDA RAQAMLI
TEKNOLOGIYALARNI QO'LLASH MEKANIZMLARI ORQALI RAHBAR
KADRLARNI TAYYORLASH**

**ПОДГОТОВКА РУКОВОДЯЩИХ КАДРОВ ЧЕРЕЗ МЕХАНИЗМЫ
ПРИМЕНЕНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УПРАВЛЕНИИ
ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ШКОЛАМИ**

**TRAINING OF SENIOR PERSONNEL THROUGH THE MECHANISMS OF
THE USE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE MANAGEMENT OF
SECONDARY SCHOOLS**

Annotatsiya: *mazkur maqolada umumta'lim maktablarini boshqarishda raqamli texnologiyalarni o'rni va ahamiyati, ularni qo'llash mexanizmlari orqali rahbar kadrlarni bilim, ko'nikma hamda malakalarini oshirish shu bilan birgalikda, rahbar shaxsini zamonaviy ruhda tarbiyalashga batafsil to'xtalgan.*

Kalit so'zlar: *umumta'lim maktablari, rahbar shaxsi, raqamli texnologiya, axborotlashtirish, intellektual, interaktiv, internet, multemediya*

Аннотация: *В данной статье подробно рассматривается роль и значение цифровых технологий в управлении общеобразовательными школами, повышение знаний, навыков и квалификации руководящих кадров через механизмы их применения.*

Ключевые слова: *общеобразовательные школы, личность руководителя, цифровые технологии, информатизация, интеллектуальные, интерактивные, интернет, мультимедиа*

Abstract: *This article examines in detail the role and importance of digital technologies in the management of secondary schools, improving the knowledge, skills and qualifications of senior staff through the mechanisms of their application.*

Keywords: *general education schools, personality of the head, digital technologies, informatization, intellectual, interactive, Internet, multimedia*

Kun sayin barcha sohalarga tezkorlik bilan kirib borayotgan raqamli axborot texnologiyalarini umumta'lim maktablari ta'lim jarayoniga ham tatbiq etish dolzarb masalalardan biridir desak yanglishmaymiz. Zero davlatimiz rahbari Sh.Mirziyoyev aytganlaridek, "...mamlakat taraqqiyoti uchun yangi tashabbus va g'oyalar bilan maydonga chiqib, ularni amalga oshirishga qodir bo'lgan, intellektual va ma'naviy salohiyatli yuksak yangi avlod kadrlarini tayyorlash ta'lim tashkiloti bitiruvchilari zamonaviy kasb egalari bo'lishlari uchun ularda zarur ko'nikma va bilimlarni shakllantirish" muhimdir deb ta'kidlaganlar. Butun jahon miqyosidagi axborot tarmog'i har qanday sohada axborotning hajmi va tezligidan qat'iy nazar, uni istagan miqdorda qabul qilish uchun taqdim eta oladi. Multimediya va Internet

texnologiyalarining paydo bo'lishi axborot texnologiyalarining umumta'lim maktablari ta'lim va tarbiya, muloqot jarayonlarida samarali vosita sifatida foydalanishga keng yo'l ochib bermoqda. Raqamli axborot texnologiyalarining barkamol shaxsni rivojlantirish, uning mustaqil kasb tanlashi va kasbiy jihatdan o'z-o'zini shakllantirish, kasbiy mahoratini o'stirishda tutayotgan o'rni va ta'siri ortib borayotganligini inkor etib bo'lmaydi. Umumiy o'rta ta'lim maktablaridagi ta'lim jarayonida raqamli axborot texnologiyalari vositasida o'qituvchi va o'quvchilar oldida bir qancha imkoniyatlarni ochib beradi. Bugungi kun taraqqiyotini kuzatar ekanmiz, ta'lim tizimiga raqamli muhit shiddat bilan kirib kelmoqda. Xususan, O'zbekistonning ko'plab maktablarida elektron kundalik va jurnallar, interaktiv elektron doskalar, kompyuter, planshetlar, videokameralardan ta'lim va tarbiya jarayonida unumli foydalanilib kelinmoqda. Shuningdek, maktablarda yuqori tezlikdagi internetdan foydalanish uchun yaratilgan sharoitlar hisobiga interaktiv baza ma'lumotlari, turli axborot resurslari, o'quv platformalaridan foydalanish imkoniyati paydo bo'lmoqda. Bu imkoniyatlar ta'lim va tarbiya jarayonini yanada samarali tashkil etish uchun mustahkam zamin bo'lib xizmat qilmoqda. Ta'lim amaliyotida IT-texnologiyalarni qo'llash o'quvchilarning kelgusida zamonga mos mutaxassislar bo'lib yetishishiga imkon beradi. Ular o'zlari tanlagan har bir sohada ilg'orlik va peshqadamlikka erishadilar. Mamlakatimizga ertangi kun qo'yadigan talablarga javob bera oladigan mutaxassislar kerak. Butun dunyoda aksariyat tarmoqlarni raqamlashtirish jarayoni ketayotgan hozirgi davrda o'quvchi yoshlarning raqamli texnologiyalar bo'yicha savodxonligi va amaliy layoqati juda muhim.

Hozirgi kunda barcha sohalar kabi maktab boshqaruvi va o'quv jarayonini ham kompyuter va raqamli axborot texnologiyalarisiz tasavvur etish qiyin. Bu esa kompyuter va axborot texnologiyalarining imkoniyatlaridan foydalanish barcha masalalarning yechimini hal qiladi, oladi desak mubolag'a bo'lmaydi, chunki bularning barchasi faqatgina o'qitishning samarali qo'shimcha vositalaridan biri bo'lib hisoblanadi xolos. Ana shuning uchun ham raqamli axborot-texnologiyalardan ta'lim tizimida foydalanish quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

- axborot-kommunikatsion texnologiyalar o'rganish ob'ekti sifatida, ya'ni o'quvchilar bilim olish jarayonida yangi axborot texnologiyalar, shu jumladan kompyuter, multimediya, masofadan o'qitish, Internet texnologiyalari va ularning tarkibiy qismlari hamda foydalanish sohalari bo'yicha umumiy tushuncha va malakalarga ega bo'ladilar;

-axborot-kommunikatsion texnologiyalar o'qitish vositasi sifatida, ya'ni zamonoviy axborot va pedagogik texnologiyalar asosida o'quvchilarga bilim beriladi, ya'ni fanlarini o'qitishda axborot-kommunikatsion texnologiyalardan foydalaniladi. Ma'ruza, amaliy va laboratoriya mashg'ulotlari kompyuterlarning zamonaviy dasturiy vositalari asosida tashkil etiladi, shu bilan birga fanlararo integratsiya amalga oshiriladi;

-ta'lim jarayonini boshqarish vositasi sifatida, ya'ni ta'lim muassasasining o'quv, ma'naviy-ma'rifiy va ilmiy-tatqiqot ishlari faoliyati samaradorligini oshirishda axborot-kommunikatsion texnologiyalar asosida axborotlashtirish, tahlil va bashorat qilish tizimini yaratish hamda uni amaliyotga jalb etish;

Hozirgi kunda umumtalim maktablarining deyarli barchasi INTERNET tarmogiga ulangan, jumladan, 2020 yilda optik tolali aloqa liniyalarini tortish ishlari 7 ming 155 ta (71 foiz) maktabda amalga oshirilgan bo'lsa, bu ko'rsatkichni joriy yil yakuniga qadar 10 ming 8 ta maktabda yakunlash, ya'ni 100 foizga yetkazish ko'zda tutilgan. Internet tarmog'iga ulangan maktablar "EDUCATION" tarifiga ulangan va maktab quvvatidan kelib chiqib, 10/40/100 Mbit/s tezlikda ishlaydi. Umumta'lim maktablarda ichki lokal tarmoq uskunalari hamda Wi-Fi qurilmalar bilan ta'minlanayotgan maktablar soni ham kundan-kunga ortib bormoqda. Shu kunga qadar 4 mingdan ortiq maktablar (40 foiz) ana shunday qurilmalar bilan jihozlangan. 2021 yil yakuniga qadar 7 mingga yaqin maktablarni ichki lokal tarmoq infatuzilmasi bilan ta'minlash ishlarlari amalga oshiriladi. Shuningdek, kelgusida barcha maktablarni va ulardagi kompyuterlarni bog'lovchi yagona "Elektron ta'lim" korporativ tarmog'i yaratilishi rejalashtirilgan.

Maktablardagi informatika xonalarini zamonaviy kompyuter bilan ta'minlash borasidagi ko'rsatkichlar bugungi kunda keskin ortib bormoqda, jami 15 ming 906 ta

informatika sinf xonasidan 9 ming 26 tasi zamonaviy kompyuter texnikalari bilan jihozlangan. Bu ko'rsatkichni joriy yilda 80 foizga yetkazish ko'zda tutilgan, bugungi kunda xalq ta'limi tizimida 20 dan ziyod axborot tizimlari va resurslari ishlab chiqilib, ularni amalga tatbiq etish ishlari amalga oshirilmoqda. Jumladan, umumta'lim maktablarining bitiruvchilari to'g'risidagi ma'lumotlarni raqamlashtirish maqsadida "Attestat" avtomatlashtirilgan axborot tizimi, respublika doirasida fan olimpiadalarini o'tkazish maqsadida "Olimpiada" yagona axborot tizimi ishga tushirilgan. Ayni paytda eng dolzarb va hamma uchun muhim yo'nalish – masofaviy ta'lim uchun yaratilayotgan shart-sharoitlardir. Bu borada sohada masofaviy ta'lim jarayonini amaliyotga keng joriy etish, ta'lim berishda innovatsion shakl va usullardan samarali foydalanish, umumiy o'rta ta'lim tizimiga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish, sinflar kesimida barcha mavzular bo'yicha videodarslar bazasini yaratish maqsadida Maktab.uz masofaviy ta'lim platformasi ishlab chiqilgan bo'lib, hozirda kontent yaratish ishlari olib borilmoqda. Bundan tashqari, xalq ta'limi tizimiga oid jarayonlarni avtomatlashtiruvchi "Xalq ta'limi tizimini boshqarishning axborot tizimi (ERP) dasturiy majmuasi" bosqichma-bosqich joriy etib kelinmoqda. Mazkur tizim Toshkent shahri bo'yicha tajriba tariqasida to'liq joriy qilingan bo'lib, qolgan hududlarda bu tizimni joriy etish bo'yicha ishlar olib borilmoqda.

Xulosa o'rnida shuni aytish kerakki, raqamli texnologiyalardan foydalanish va ta'limning boshqarishning yangi avlod tizimlarini va elektron jurnallar faoliyatini samarali yo'lga qo'yilishiga olib keladi. Bunda nafaqat umumta'lim maktab rahbarlari, o'qituvchilar va o'quvchilar, balki ularning ota-onalari ham ishtirok etishi, ya'ni ular elektron jurnal baholarini, berilgan uyga vazifalarni, testlarni va qayta aloqa shaklidagi har bir o'quvchining umumiy statistikasini ko'rib borish, shuningdek xabarlardan foydalanib, maktab o'qituvchilari bilan yozishmalar olib borish, eng asosiysi esa foydalanuvchining elektron madaniyatini shakllantirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020 yil 24 yanvarda Oliy Majlisga yo'llagan Murojaatnomasi. <https://uza.uz/oz/politics/zbekiston-respublikasi-prezidentishavkat-mirziyeevning-oliy-25-01-2020>.

2. Портал “Современная цифровая образовательная среда в Российской Федерации”, <http://neorusedu.ru/news/startovala-natsionalnaya-elektronnaya-platforma-pedagogicheskogoobrazovaniya>, дата обращения 21.03.2021

3. Selevko G.K. Pedagogicheskie tehnologii na osnove didakticheskogo i metodicheskogo usovershenstvovaniya UVP. – M.: НИ школьных технологий, 2005. – 212 s.

4. M.Taylakov. Ta’limni modernizatsiyalash sharoitida umumiy o’rta ta’lim maktablarini boshqaruv jarayonini takomillashtirishning psixologik-pedagogik va axborot ta’minoti (T.N.Qori Niyoziy nomidagi O‘zbekiston Pedagogika fanlari ilmiy tadqiqot instituti “Uzluksiz ta’lim” ilmiy-uslubiy jurnalining 2021-yil maxsus soni 140-146 betlar)